

Trochu historie z míst, kde bydlíme a kudy pojedeme.

sobota 6.5.2017 jarní sraz Praha

Bydlíme kousek od historických branických ledáren. Secesní budovy vznikaly postupně v letech 1908 až 1911 podle projektu architekta Josefa Kovařoviče. Jádrem celého areálu je hala železobetonové konstrukce s důmyslným systémem větrání a kanalizace, obehnaná mohutnými obvodovými zdmi s korkovou izolací na způsob jakési obrovské ledničky.

Za budovou se rozkládá velká uměle vybudovaná zátoka, v níž dělníci ledáren v zimních měsících rozsekávali led na bloky, které posouvali bidly a háky k velkým průmyslovým výtahům a dále do haly. Bloky se v letních měsících dělily na menší části a rozvážely po Praze. Proto ke komplexu kromě secesní vily a správních budov náležely i objekty koníren. Po vybudování vltavské kaskády (od roku 1954 Vltava v Praze nezamrzá) a ledárny ukončují provoz.

Po roce 1989 dochází k likvidaci firem a v roce 1993 k malé dražbě celého objektu. Bohužel dodnes objekt chátrá, i když je jmenovitě zapsán jako samostatná kulturní památka. Snahou památkářů je objekt zachovat včetně výtvarných prvků, u ledáren jde tedy o zachování secesní výtvarné kvality a zajímavých technických detailů, například tenkostěnná betonová stropní konstrukce, která byla patentovaná v Paříži v roce 1907, později pak použita v roce 1912 při výstavbě Lucerny. Nejhodnotnější z hlediska památkové ochrany je hala, ale zajímavá je pro památkáře i secesní vila.

V současné době se na travnaté ploše konají festivaly a koncerty.

❖ **Železobetonový most**, prý nejdelší železniční dvoukolejný most Evropy, který překračuje svou délkou 910 metrů vltavský tok, železniční trať Praha – Plzeň a Praha – Vrané n. Vltavou, tramvajovou trať do Modřan, strakonickou výpadočku a modřanskou silnici. Silně předimenzovaná stavba z padesátých let je známá především „nuceným nasazením“ filozofů, lékařů, právníků do dělnických a pomocných profesí. Od padesátých let se mu jinak neřekne, než „most intelligence“ Most má 15 polí s rozpětím 53,5 m a tvarem lehce připomíná obrácené písmeno S. V roce 1969 byl, jako jeden z mála pražských železničních mostů oficiálně pojmenován na Branický most.

❖ **Točná**

Obec Točná se nachází v nadmořské výšce asi 350 metrů, od severu je chráněna zalesněným vrchem Čihadlo a na jihozápadní straně obklopena převážně listnatými lesy. Jižní okraj obce je lemován hlubokým Břežanským údolím s několika skalními vyhlídkami. Osada Točná náležela k zámku a panství Komořany. Roku 1426 zastavil císař Zikmund klášterní vsi Točnou za 200 kop grošů Dětrichu Tluksovi. Jinou zmínkou o Točné je záznam z roku 1622, podle kterého koupil zbraslavský opat Jiří Urat od krále také vyšehradskou část Modřan, jakož i Komořany a Točnou. V popisech panství zbraslavského se roku 1715 uvádí z Točné šest usedlostí selských rodin poddaných klášteru.

Na Nouzově bývala tvrz, opakovaně vypálena za husitů a pak znovu za třicetileté války, kterou obhospodařoval vladyka Otík Pejša, který seděl s českým králem Václavem IV. U jednoho stolu. Byl mu udělen osobní erb v pravici svírající v půlce těla šupinatou zmiji. Erb byl platný pouze za jeho života, i když měl erb a mohl se bohatě oženit, ale žádná nechtěla rytíře s jednou rukou. Zůstal tedy svobodný a později byl ubit Husity po dobytí Vyšehradu.

31. března 1946 bylo otevřeno na území Točné plachtařské letiště, které značně zvýšilo obecné povědomí o existenci Točné. V 70. letech byl na temeni kopce Čihadlo vybudován vojenský objekt.

V hangárech letiště Točná jsou nastálo uskladněna následující letadla, chybí bohužel hospoda.

- **Lockheed Electra 10A (OK-CTB, výr. č. 1091)** – bývalý letoun významného českého podnikatele Jana Antonína Bati, v roce 2015 se vrátilo po 71 letech ze Severní Ameriky, kde bylo financemi z aeroklubu Točná zrekonstrováno.^{[4][5]} Pravidelně se účastní leteckých dnů v Česku i zahraničí.
- **Sokol M1C (OK-CSR, výr. č. 142)** – první československý poválečný letoun, byl vyroben v roce 1947. Přeletěl do Německa a následovně létal ve Švýcarsku. V Česku se objevil v roce 1989, v roce byl zgenerálován a v roce 2013 odkoupen Leteckým muzeem Točná. V současnosti jde o jeden ze dvou letuschopných letadel tohoto typu na světě.
- **Avia BH-5 (L-BOSA)** – replika vybavená originálním motorem Walter NZ-60
- **Praga E-114 Air Baby (OK-TAU)** – Letecké muzeum Točná s.r.o. částečně financovalo rekonstrukci tohoto letounu, který je zde také uskladněn^[6]
- **2x Antonov An-2** – na letišti jsou k vidění také tyto dva letouny, jeden na dětském hřišti (žlutý) a jeden v hangáru (tmavě zelený)

❖ **hřeben „Šance“** sloužil jako obraný val, nikdy na něm nebylo postaveno žádné obydlí

❖ **Dr. Otakar Nickerle** - mecenáš entomologického oddělení Národního muzea v Praze, který svým odkazem sbírky hmyzu dal základ dnešním entomologickým sbírkám muzea. Prý našel mravenčí královnu rodu *Anergates atratulu*, což je vzácný druh mravenců, který na práci v mraveništi kromě svých vlastních soukmenovců najímá také tzv. mravenčí otroky rodu *Tetramorium*, podle některých zdrojů to pravda není. Po slavném motýlkáři byla pojmenována i jedna ulice v Točné – Nickerleho, bohužel špatně. Již jako mladík Nickerle objevil nový druh – můru teplých travnatých strání, která byla pojmenována na jeho počest *Luperina Nickerlii* Frr. Sám také našel a pojmenoval dodnes jediného denního motýla popsánoho z Čech, hnědáška *Melitaea aurelia* Nick. V závěru života pak objevil pro vědu pět nových druhů mikrolepidopter - drobných motýlů. Jeho zásluhou byly publikovány první soupisy motýlů Čech, později spravoval přírodovědecké sbírky Pražského musea a k jeho cti jistě slouží i fakt, že jako pražský Němec trval i na českých popiskách exponátů. Na skalním bloku nad Břežanským údolím je umístěna pamětní deska. Zásahu na obnovení desky má hudebník pan Tichota, který v Točné dnes již trvale bydlí. Pomocí nadačního koncertu se skupinou Spirituál kvintet se podařilo vybrat dostatečnou částku peněz, aby se pamětní deska mohla opravit a znova na skálu připevnit. Jako malá jsem znala historku, že se pan Dr. při lovu motýlů zřítíl ze skály a my místní běžně chodíme „na Nikrdle“

❖ **Dolní Břežany**

Roku 1356 získal Břežany od pražských měšťanů klášter zbraslavský, jemuž náležely až do husitských revolucí.

V roce 1420 dobyli Břežany Táborité, v čele s Janem Žižkou z Trocnova, který spolu s Pražany táhl na jílovské zlaté doly – dobyli i zlatnickou tvrz. Pražané Břežany obsadili a pak je předali svému stoupenci, konšelu Jankovi Frelichovi.

V roce 1436 zastavil císař Zikmund břežanský statek Janu Benedetovi z Nečtin, a v roce 1476 jeho syn koupil Břežany od zbraslavského opata Jana. Až do poloviny 16. století vlastnili Břežany Janovi synové, Václav a Petr (ten měl šest potomků a sám působil u krále Vladislava).

V roce 1715 koupil Břežany pražský arcibiskup František Ferdinand, hrabě z Künburku, a připojil břežanské panství k panství Arcibiskupství pražského (v Břežanech působil jako arcibiskup v letech 1715-1731).

Od té doby náležely Dolní Břežany pražskému arcibiskupství nepřetržitě až do roku 1945.

V 70 letech minulého století zde byl pohotovostní pluk „červené barety“. Jejich pobyt byl ukončen ke dni 30. 6. 1991. Zámek byl navrácen v rámci restitucí Římskokatolické církvi a v současné době probíhá rekonstrukce.

❖ **Olivův pivovar – Dolní Břežany**

Popis tvrze z roku 1580 obsahuje rovněž zmínku o pivovaru a sladovně, kde se chmelový mok vařil minimálně jednou týdně. Tehdy se ještě vyrábělo pivo z pšeničného sladu. S velkou pravděpodobností byl původní pivovar umístěn přímo při dvoře u tvrze (resp. zámku), nejpozději počátkem 19. století byl naproti panské zeleninové zahradě postaven samostatný objekt pivovaru, který v roce 1850 zahrnoval i byt lesního (čp. 11), na něj volně navazovalo obydlí purkrabího (čp. 12), vinopalna (čp. 56) a flusárna na zpracování drasla. Budova pivovaru přišla k úhonně během třicetileté války. K demolici došlo v 60. letech 20. Století.

❖ **největší Keltské oppidum** Čech bylo postaveno na vrchu „Hradiště“ v nadmořské výšce s vrcholem 391 m. Bylo pojmenováno nesprávným názvem Závist, dodnes obecně používaným. Výškový rozdíl mezi hladinou řeky a vrcholovou partií dosahuje až 200 m. Celý areál byl prohlášen Národní kulturní památkou.

❖ **Keltské oppidum** bylo založeno a nejstarší fáze stavby opevnění spadá do časového úseku kolem roku 180 př. Kr. V průběhu jeho existence byla opevněna plocha o celkové rozloze více než 100 ha.

❖ **Závist** překypovala životem v době 6. až do počátku 4. století př. n. l., jedná se o zhruba 170 let. Pak však přišel úpadek a hradiště bylo na čas opuštěno.

❖ po 200 letech přichází na ono místo další skupina keltských osadníků. Budují silnou dubovou palisádu, která měla zamezit ohrožení z jihovýchodní šije (ta je nejzranitelnější). V období kolem poloviny 2. století př. n. l. byla Závist podruhé od základu vybudována a její obyvatelé postupně zdokonalují a rozšiřují oppidum.

Velký požár vypukl někdy v letech 90 až 85 př. n. l. a zničil třetí stavbu hlavní brány

❖ Výzkum byl prováděn v letech 1960 – 1975 a ukončen byl v roce 1990, kdy bylo hradiště zakonzervováno do dnešní podoby

Po výstupu na hřeben, nad pravým břehem Vltavy dohlédneme na Zbraslav a čtvrt' Záběhllice, po proudu řeky je vesnice Vrané nad Vltavou, kousek dál ještě proti proudu Davle. Obludný lom hned naproti.

❖ **Záběhllice.**

Mají zajímavý výklad svého jména. V knize A. Profouse Místní jména v Čechách se vysvětluje vznik jména Záběhllice takto. Vzhledem k tomu, že se i v nejstarších listinách vyskytují v množném čísle, jako příbytky lidí zaběhlých, či patřících zaběhlému. U starých Čechů se totiž na společenském žebříčku vyskytovali též nevolníci, kteří byli získáváni jako zajatci při válečných taženích a neměli žádného práva. Nebylo divu, že tito poddaní svým pánům utíkali a svá obydlí zakládali někde stranou od hlavních cest. A místní Záběhllice stranou od tehdejších cest byly. Dnes jasná návěs, kde se říká Na plácku, je patrně pozdějšího původu. V zakládací listině Kladrubského kláštera, kde je uvedeno celé teritorium Zbraslavi, Záběhllice uvedeny nejsou. To znamená, že buď byla osada tak malá, že unikla pozornosti donátora, nebo byla dobře ukryta.

- ❖ **Most Závodu míru**, který byl do provozu uveden v roce 1964. Původní železný most přes řeku Vltavu na Závist byl vybudován roku 1896 nákladem 136000 zlatých. Budka výběrčího stála na zbraslavské straně a vybíralo se z povozů i z pěšího provozu. Mýtné se zde vybíralo do roku 1934.
- ❖ **Zbraslav** - významné městečko poblíž Prahy, vily zde stavěli známí pražští architekti, bydleli zde herci a spisovatelé. Saša Rašilov si postavil vilku u řeky, která dodnes nese nápis „Maminka“ vilu Vladimíra Vančury vyprojektoval Jaromír Krejcar v puristickém slohu. Restaurace U Chladů stojí na Závisti od roku 1913, ale v pozdějších letech měnila často majitele. Dříve věhlasná restaurace lákající na posezení v klidu lesa je dnes dosti zchátralá a uzavřená. Vila „Ve stínu lípy“ nemá nic společného s básníkem Vítězslavem Hálkem, vilu si nechal postavit nakladatel J. R. Vilímek. Hálek bydlel v domku č. 84, který se musel nechat po povodni v roce 2002 strhnout. Na Zbraslavi pobýval jen krátce, ale zdejší mladí lidé si ho velmi oblíbili. Zhruba týden před svou smrtí v září 1874 se šel básník naposledy pokochat zdejší klidnou přírodou, na památku mu pak tehdejší mladí obdivovatelé nechali postavit na začátku lesa pomník.
- ❖ **Zvolská Homole**
je přírodní rezervace, krásné výhledy na řeku a blízké okolí. Výška 327 m.n.m rostou zde vzácné rostliny, Lilie zlatohlavá, Hvozdík sivý, Koniklec
- ❖ **Zvole**
zmínka o obci pochází z roku 1310 a byl to právní výraz tehdejší doby, který v souhrnu znamenal: všechna práva novým usedlíkům udělena. Kostel sv. Markéty byl postaven v roce 1894 a dokončil jej Josef Mackere, který dostavěl dóm sv. Štěpána ve Vídni a Svatovítskou katedrálu v Praze. Vlák přes Vrané do Čerčan začal jezdit v roce 1898, do té doby se na vlak chodilo pěšky.
- ❖ **Zahořanský potok**
je zařazen mezi pstruhové vody. Zahořanské údolí, kterým se potok klikatí, je známo tramskými chatami, které tu vznikaly už v roce 1919 a postupně se rozrostly na celé osady (např. Havaj, Orlík, Sedm jezů). V zalesněném údolí žije řada chráněných živočichů (mlok skvrnitý, skokan hnědý, výr velký, ledňáček říční atd.). Okolo potoka i v bočních údolích jsou stopy po středověkém dolování zlata. Bezprostřednímu okolí obce hrozí, že ho v budoucnu protne kontroverzní dálnice D3.
- ❖ **Vrané nad Vltavou**
nejnižší bod obce je v nejvýchodnějším cípu na hladině řeky u přívozu, 190 m nad mořem. Nejvyšším bodem je jižní strana na vrchu Chlumík, 330 m n. m. Kromě řeky Vltavy obcí protékají potoky Dubná, Dravkov a Zvolský. Obec byla přístupná pro okolí jen přes řeku Vltavu broděním, později osobním a nákladním přívozem směrem na Smíchov a Radotín. Až v roce 1907 bylo započato s výstavbou silnice z Vraného přes Zvoli do Břežan. V roce 1969 byla zprovozněna silnice z Vraného podle řeky na Zbraslav jako reakce na zrušení nákladního přívoznického prámu v roce 1965.